

374

ΨΗΦΙΔΩΤΟΝ ΕΝ ΣΠΑΡΤΗΙ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΕΦΟΡΟΥ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

Bibliothèque Maison de l'Orient

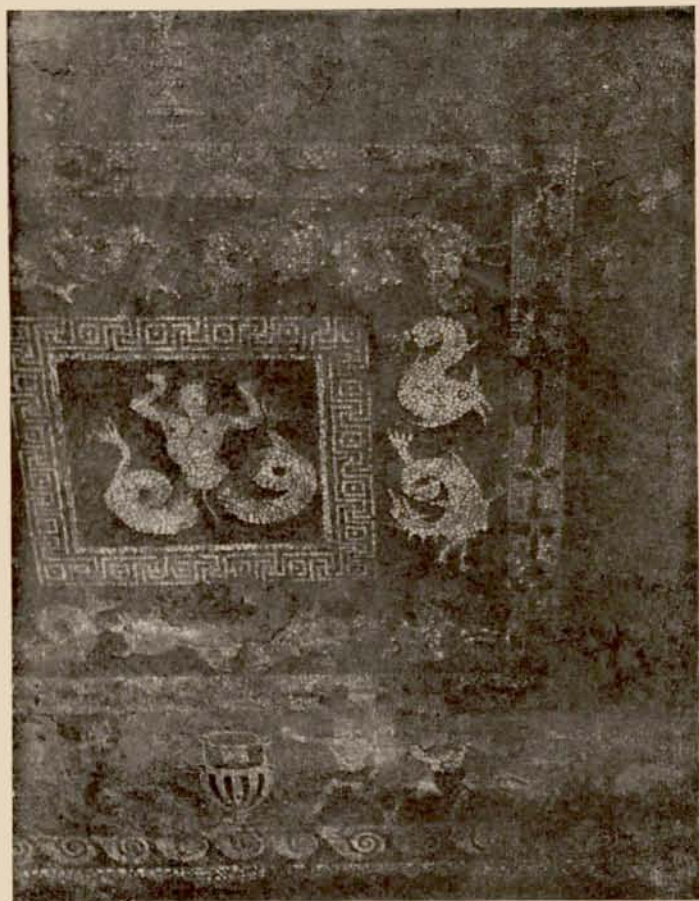
150081

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΕΚ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟ
ΛΟΓΙΚΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ □ 1918 □

ΨΗΦΙΔΩΤΟΝ ΕΝ ΣΠΑΡΤΗ

Ἐν τῷ κήπῳ τῆς ἐν Μαγούλα τῆς Σπάρτης οἰκίας τοῦ κ. Νικολάου Ψυχογυιοῦ εὑρέθη κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1915 ψηφιδωτόν, τοῦ ὁποίου παρέχω ἐνταῦθα βραχεῖαν περιγραφὴν καὶ πρόχειρον ἀπεικόνισιν κατὰ σημειώσεις καὶ φωτογραφίας ληφθείσας ἐν προσφάτῳ ἐν Σπάρτῃ διαμονῇ μου.

Τὸ ψηφιδωτόν ἔχει σχῆμα περιῶν τετραγώνων διαστάσεων μ. 7×6.50 .

Εἰκ. 1. Ψηφιδωτόν ἐν Σπάρτῃ.

Αἱ ψηφίδες εἶναι εὐμεγέθεις, μέχρι 0.03 μεγίστης διαμέτρου, τὰ δὲ χρώματα αὐτῶν λευκόν, ἐρυθρόν, ἐρυθρόφαιον καὶ πράσινον. Αἱ παραστάσεις εἶναι κατὰ ζώνας διατεταγμένα περὶ τετραγώνον κεντρικὴν εἰκόνα.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὅλου ψηφιδωτοῦ ἐντὸς τετραγώνου (1.065×1.065) πλαισιουμένου ὑπὸ ζώνης μαιάνδρου (πλάτους 0.23) ἐρυθροφαίου ἐπὶ λευκοῦ, ἔδα-

φος πράσινον βαθύ και ἐν αὐτῷ Τρίτων λευκός, ἀντωπὸς τὸ σῶμα, βλέπων δὲ κατὰ $\frac{3}{4}$ πρὸς δεξιά, μετὰ διπλῆς οὐρᾶς ἐκατέρωθεν ἀνελισσομένης, ἀνέχει ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν κόπτην ἐρυθράν. Ἡ κόμη, καὶ αὐτὴ λευκὴ, παρίσταται φρίσσουσα δι' ὀφρωδῶν βοστρύχων. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι πράσινοι ἐν τῷ συνόλῳ διὰ μιᾶς μόνης δεδηλωμένοι ψηφίδος, τὰ δὲ χεῖλη ἐρυθρά. Αἱ θηλαὶ τῶν μαστῶν εἶναι ὡσαύτως ἐρυθραί, γραμμαὶ δὲ ἐρυθρόφαιοι χωρίζουσι μαστοὺς καὶ κοιλίαν μέχρι τῆς ὀσφύος. Πτερύγια, ἥμισυ ἐρυθρὸν καὶ ἥμισυ ἐρυθρόφαιον, χωριζόμενα διὰ λευκῆς γραμμῆς, περὶ τοὺς γλουτοὺς καὶ ἔμπροσθεν. Ἡ ὄλη εἰκὼν ἀδρὰ καὶ χαρακτηριστικὴ ἄνευ περιτέχνου λεπτολογίας.

Περὶ τὸ τετράγωνον τοῦ Τρίτωνος ἔχομεν τέσσαρας κεχωρισμένας παραστάσεις κατὰ ζώνας.

Ὑπὸ τὸν Τρίωνα δύο λευκοὶ θαλάσσιοι ταῦροι ἀντιμέτωποι ἀλλήλοις, ἐκατέρωθεν δὲ αὐτῶν καὶ ἐν τῇ αὐτῇ κατευθύνσει δύο ζωηρῶς καλπάζοντες ἱππόκαμποι.

Δεξιὰ τοῦ τετραγώνου τοῦ Τρίτωνος σκιρτῶσιν ἀντιμέτωποι θαλάσσιος γρῦψ καὶ θαλασσία αἶξ λευκοί.

Ἐν τῇ ζώνῃ ἀριστερὰ δύο δελφίνες ἀντιμέτωποι ἐκατέρωθεν κοσμήματος.

Ἡ ἄνωθεν τοῦ Τρίτωνος ζώνη ἔχει ἐν τῷ μέσῳ δύο θαλασσίους τράγους ἀντιμετώπους ἀλλήλοις, ἐκατέρωθεν δ' αὐτῶν ὁμορρόπως σκιρτῶντας δεξιόθεν μὲν θαλάσσιον γρῦπα, ἀριστερόθεν δὲ ἱππόκαμπον πάντα λευκὰ ἐν ἐρυθροφαίῳ ἐδάφει, ἔχοντα δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐρυθρούς.

Κατὰ ταῦτα ἅπασα ἢ περὶ τὸ τετράγωνον τοῦ Τρίτωνος διακόσμησις ἐκτὸς τῶν δελφίνων περιλαμβάνει μόνον θαλάσσια τέρατα. Ἡ εἰς τέσσαρα μέρη διηρημένη ζωφόρος αὕτη πλαισιοῦται ὑπὸ ζώνης, πλάτους 0.25, φερούσης ἐν λευκῷ ἐδάφει εὐθὺν καὶ ἐσχηματοποιημένον κλάδον κισσοῦ, ἐξ οὗ κατὰ συμμετρικὰς ἀποστάσεις ἐκφύονται ἀνὰ τρία φύλλα ὁμορρόπως καὶ ἐν μικρᾷ ἀπ' ἀλλήλων ἀποκλίσει. Ὁ κορμὸς εἶναι ἐρυθρόφαιος, τὰ δὲ φύλλα πράσινα. Μετὰ ταῦτα ὑπάρχει τὸ τρίτον τετραγωνικὸν διακοσμητικὸν πεδῖον, καὶ τοῦτο χωριστὰς φέρον παραστάσεις καθ' ἐκάστην πλευρὰν τοῦ τετραγώνου καὶ πρὸς τὰ ἔξω βλεπούσας. Πλάτος τῆς ζώνης ταύτης εἶναι 0.82 μ. Τὸ ἔδαφος τῶν εἰκόνων ἐρυθρόφαιον, αὐταὶ δὲ λευκαί.

Ἡ κάτωθεν τοῦ Τρίτωνος παράστασις ἔχει ἐν τῷ μέσῳ μέγαν πλατύστομον ἀμφορέα, τοῦ ὁποῦ αἱ κατὰ τὴν κοιλίαν ῥαβδώσεις δηλοῦνται διὰ τῆς ἐναλλαγῆς λευκῶν καὶ ἐρυθρῶν κατακορύφων ταινιῶν, αἵτινες ἀπολήγουσι κάτω εἰς ὄξυ καὶ συγκλίνουσιν ἀλλήλαις, προσοπτικῶς δηλοῦσαι τὸν ὄγκον. Ὁ λαιμὸς ἐρυθρὸς μετὰ λευκοῦ πλαισίου, κατὰ δὲ τὰς ἀρμογὰς τῶν λαβῶν δισκία τὴν ἀπὸ μεταλλίνων προτύπων μίμησιν δεικνύοντα. Ὅπισθεν τοῦ κρατήρος διακρί-

νονται δύο χιαστί διατεθειμένοι πράσινοι θύρσοι, συνδεόμενοι δι' ἐρυθρᾶς στενῆς ταινίας, ἧς τὰ ἄκρα κρατοῦσι, πιθανώτερον δὲ ἔλκουσι, δύο ἐκατέρωθεν τοῦ κρατῆρος ἰστάμενοι σάτυροι, φέροντες καλαύροπα, ὁ μὲν δεξιὸς ἐρυθρὸν ἐν τῇ ἀριστερᾷ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου στηριζόμενον, ὁ δὲ ἀπέναντι πράσινον τάνάπαλιν. Τὰ σώματα καὶ αἱ κεφαλαὶ εἶναι ὅλα λευκά, εἰκονιζόμενα ἀδρομερῶς κατὰ περίγραμμα, ἄνευ ἐσωτερικῶν λεπτομερειῶν, οὐδὲ διακρινομένης δι' ἄλλου χρώματος τῆς κόμης ἢ τοῦ σφηνοειδοῦς πώγωνος εἰμῆ μόνον τῶν ὀφθαλμῶν.

Δεξιὰ τοῦ μεσαίου συμπλέγματος Σάτυρος βαίνων πρὸς δεξιὰ, ἔχων δὲ ἐν τῇ δεξιᾷ πράσινον θύρσον, οὗ ὁ κόρυμβος δηλοῦται δι' ἕξ ψηφίδων (μιας ἐν κέντρῳ, πέντε δὲ κύκλω περὶ αὐτήν). Προτείνει τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, ἐν ἣ κρατεῖ βρόχον ἐρυθρὸν, δι' οὗ ζητεῖ πιθανῶς νὰ περιβάλῃ τὸν ἀντίπαλον. Εἶναι ἐξωσμένος περὶ τὴν γλουταίαν χώραν ζώνην ἐρυθράν, ἀπὸ δὲ τοῦ λαιμοῦ ἀνεμοῦται ἐρυθρὸν γλαμύδιον. Ἐναντίον αὐτοῦ ἐφορμᾷ Κένταυρος πράσινον ἔχων γλαμύδιον, ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἀνεμούμενον, ἐν δὲ τῇ προτεταμένῃ δεξιᾷ ῥάβδον, ἐν ἣ ἐναλλάσσονται λευκαὶ καὶ ἐρυθραὶ ψηφίδες πρὸς δῆλωσιν ἴσως κόμβων τοῦ ξύλου. Ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Κενταύρου ἀνατετραμμένος ὀξυπύθμενος ἀμφορεύς. Ἀριστερὰ τοῦ μεσαίου συμπλέγματος ἐπαναλαμβάνεται ἡ αὐτὴ Κενταύρου καὶ Σατύρου σκηνὴ κατὰ συμμετρικὴν πρὸς τὴν πρώτην ἀντιστροφὴν.

Ἡ δεξιὰ τοῦ τετραγώνου ζώνη περιλαμβάνει δύο συμπλέγματα, ἐλλείπει δὲ κατὰ τὸ ἀριστερὸν αὐτῆς ἄκρον ἰκανὸν μέρος τοῦ ψηφιδωτοῦ.

Ἀριστερὰ παρίσταται Σάτυρος γυμνός, οὗ ἐκ τοῦ νότου ἐκκύπτει μικρὰ οὐρά, ὀρχούμενος πρὸς ἀριστερά. Ὅπισθεν αὐτοῦ ἵππεὺς πρὸς ἀριστερά, ἀνέχων διὰ τῆς δεξιᾶς τὸν ἐρυθρὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ φέρων κλάδον πράσινον ἀπολήγοντα εἰς δίκρανον.

Ὅπισθεν τοῦ ἵππεως ἐν τῷ δεξιῷ συμπλέγματι τῆς ζώνης ἴσταται ἀνὴρ (:) ἢ Σάτυρος γυμνός πρὸς δεξιὰ, οὗ δὲν εἶναι σαφῆς ἡ δρασις. Κάτω ἐν τῷ ἐδάφει κατάκειται καλαῦροψ. Ἀπέναντι ἴσταται ἀντιμέτωπος ἄλλος ἀνὴρ ἢ Σάτυρος τείνων πρόσω τὰς χεῖρας ὡσεὶ εἰς πάλιν τινὰ προκαλῶν. Ὅπισθεν κλείει τὴν παράστασιν κλάδος κισσοῦ ὀρθός. Εἰς τὸν κλάδον τοῦτον ἴσως ἠνετεστοίχει ἀριστερὰ ἄλλος ἀπολεσθεὶς μετὰ τοῦ ἀφανισθέντος τεμαχίου τοῦ ψηφιδωτοῦ.

Ἐν τῇ ἀριστερᾷ ζώνῃ τοῦ τετραγώνου παρίσταται ἐν τῷ μέσῳ γελωτοποιός τις πρὸς ἀριστερὰ ἀνάσιμος τὴν ῥίνα καὶ ὀπισθεν ἐκ τῆς κεφαλῆς ἔχων ἐκφυομένους δύο βραχεῖς βοστρύχους, ἀναρρίπτων δὲ ὑπίαν τὴν κεφαλὴν ὡσεὶ ἐκ μέθης. Φέρει ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου ὀριζοντίως πράσινον θύρσον, ἐφ' οὗ στηριζεῖ τὴν ἀριστερὰν, προτείνει δὲ κατὰ παράλληλον σχεδὸν κατεύθυνσιν τὴν δεξιάν, ἧς παρίστανται οἱ δάκτυλοι προτεταμένοι κατὰ τομήν. Μεταξὺ τῶν ποδῶν ὑπάρχει μικρὰ ἐρυθρὰ ἀσπίς ἔχουσα ὡς ἐπίσημον ἀστέρα λευκὸν ἕξ ἐπτὰ ἀκτί-

νων. Ὡπισθεν ἐν τῷ ἐδάφει στέφανος ἐρυθρὸς μετὰ λευκῶν ἀνθέων τριφύλων. Ἐκατέρωθεν τοῦ γελωτοποιοῦ σατύρου ἰπεὺς πρὸς αὐτὸν βαίνων.

Ἐν τῇ ἄνω ζώνῃ τοῦ τετραγώνου δύο τράγοι ἀντιμέτωποι, ἐκατέρωθεν ὑψηλοῦ λυχνούχου σκιριτῶντες.

Ἄριστερὰ σύμπλεγμα ἀνδρὸς ὀρμῶντος δεξιὰ πρὸς πτηνὸν γρυλόμορφον, οὗ προσπαθεῖ νὰ συλλάβῃ τὴν κεφαλὴν διὰ τῆς ἐν τῇ ἀριστερᾷ ἐρυθρᾷ στεφάνης.

Δεξιὰ ὅμοιον σύμπλεγμα γρυπὸς ὀρμῶντος πρὸς ἀριστερὰ καὶ ἀνδρὸς ἀντεφορμῶντος ἐπ' αὐτὸν καὶ ἀρπάσαντος ἤδη διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸν ἀριστερὸν πόδα τοῦ πτηνοῦ, ἀπειλοῦντος δὲ διὰ τοῦ ἐν τῇ δεξιᾷ ἀκοντίου.

Ἐν τῷ ἐδάφει ὑπὸ τὸν γρυπα κατάκειται δᾶς, αὐτὴ μὲν λευκὴ, τὴν δὲ φλόγα ἐρυθρὰν ἔχουσα.

Τὸ τετράγωνον πλαισιοῖ ζώνῃ κοσμήματος συνεχοῦς σπείρας πλάτους 0.265 - 0.285.

Περὶ τὸ κόσμημα τοῦτο ἀκολουθεῖ ἀκόσμητος λευκὴ ζώνη ἐκ μεγάλων ψηφίδων ἔχουσα πλάτος 0.55, ἀποκεκαλυμμένη δὲ μόνον πρὸς Ἀνατολὰς καὶ Βορρᾶν. Κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν εἶναι ὄρατὴ τελευταία τις πιθανῶς ζώνη ἐκ μικρῶν ὀπτοπλίνθων (0.07 × 0.02 περίπου) κατεσκευασμένη καὶ κλείουσα τὸ ὅλον ψηφοθέτημα.

Ἄν τὸ δάπεδον τοῦτο εἶναι μονῆρες ἢ ἂν εἶναι μέρος λιθοστρώτου διακοσμήσεως μεγάλου οἰκοδομήματος ἐκ πλειόνων τοιούτων διαμερισμάτων ἀποτελουμένου, δύναται νὰ δεῖξῃ σκαφικὴ ἔρευνα τοῦ πέριξ χώρου.

Παρ' ὅλην τὴν ἀπλότητα τῆς τεχνικῆς ἐκτελέσεως τοῦ ψηφιδωτοῦ, εἶναι ἀξία προσοχῆς ἡ ἀδρότης τῆς ἐκφράσεως καὶ ἡ ζωηρότης τῆς εἰκόνας, ἥτις μετὰ τῆς λιτότητος τοῦ χρωματικοῦ πλούτου ἀναμνησκει τὴν ἀφέλειαν τῶν κλασσικῶν ἀγγειογράφων.

Τὰ παριστάμενα ὄντα ἐκ τοῦ κόσμου τῶν μυθολογικῶν τεράτων τὸ πλεῖστον εἰλημμένα εἶναι ἐν μὲν τῇ περὶ τὸν Τρίτωνα ζώνῃ ἐκ τοῦ βασιλείου τῆς θαλάσσης, περιέχοντα δὲ σχεδὸν πάντας τοὺς ἐκ θαλασσίων καὶ ἐπιγείων ὄντων μιγάδας, ἐν δὲ τῇ ἐξωτερικῇ ζώνῃ ἐκ τῶν ἐπιγείων μυθολογουμένων τεράτων τῶν κυριωτάτων, σατύρων καὶ κενταύρων, ἴσως συμφυρομένων μετ' ἀνθρώπων.

Ἐκ τῶν παραστάσεων τὸ περὶ τὸν κρατῆρα τῆς ἐξωτερικῆς ζώνης σύμπλεγμα φαίνεται ὅτι παριστᾷ παιδιὰν συγγενῆ πρὸς τὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα **σκαπέρδα** γνωστὴν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις παιδιὰν. Ὁ Πολυδεύκης IX 116 λέγει: ἡ δὲ σκαπέρδα, δοκὸν ἐν μέσῳ τρυπήσαντες καταπηγνύουσι· διὰ δὲ τοῦ τρυπήματος διεῖρται σχοινίον, οὗ ἐκατέρωθεν εἰς ἐκδέδεται, οὐ πρὸς τὴν δοκὸν βλέπων ἄλλ' ἀπεστραμμένος· ὁ δὲ τὸν ἕτερον πρὸς βίαν ἐλκύσας ὡς τὰ νῶτα αὐτοῦ τῇ δοκῷ προσαγαγεῖν νικᾶν οὗτος δοκεῖ καὶ τοῦτο σκαπέρδαν ἔλκειν λέγουσιν·

ἔσθ' ὅτε μέντοι καὶ τὰ νῶϊά τινες προσθέντες ἀλλήλοις ἀνθέλκουσιν ἐνὶ δεσμῶ δεθέντες. Ὅμοια παραδίδει καὶ ὁ Εὐστάθιος ἐν Παρεκβ. εἰς Ἰλιάδ. XVII στ. 389 (σελ. 1111,22) ὁ δὲ Ἡσύχιος πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι *σκαπέρδα ἐν τοῖς Διονυσίοις ἀγομένη* κλπ.

Ἡ ἐν τῷ ψηφιδωτῷ παράστασις ἄρα εἶναι τις παιδιὰ μεταξὺ σκαπέρδας καὶ διελκυστίνδας. Ὅμοίαν δὲ τινα παράστασιν περιγράφει ὁ Krause Gymnastik u. Agonistik I σελ. 323 σημ. 3 ἐκ σφραγιδολίθου (πίν. VI εἰκ. 1, α) δημοσιευθέντος ἐν τῇ Galerie de Florence vol. IV livr. 40,2. Δύο ἔφηβοι ἔλκουσι πρὸς ἑαυτούς, δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν κρατοῦντες, βραχείας ῥάβδους συνδεδεμένας ἀλλήλαις διὰ σχοινίου. (Ὁ Roulez πρῶτος ἠρμήνευσεν ὡς εἰς τοιαῦτα παίγνια ἀναφερόμενα καὶ τὰ ἐπὶ ἀγγείων ὑπὸ ἐφήβων κἄ. κρατούμενα λωρία. Ἄλλοι πιθανῶς ἀναφέρουσι ταῦτα εἰς τοὺς ἱμάντας τῶν πυκτῶν Gardiner Greek athletic sports and festivals 405. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι τὰ λωρία ταῦτα εἶναι δυνάμει πᾶν εἰς ὅ,τι ἐσκόπει ὁ κάτοχος αὐτῶν νὰ χρησιμοποίησῃ! ἔνθα δὲν εἶναι ἐμφανὲς ὅτι περὶ παρασκευῆς πρὸς πάλην πρόκειται).

Ἄλλ' ἐντελῶς ὁμοίαν πρὸς τὴν ἐν Σπάρτῃ παράστασιν δὲν ἠδυνήθη νὰ εὔρω ἄλλην. Τὰ ἐκατέρωθεν τοῦ κεντρικοῦ τούτου παιγνίου συμπλέγματα παριστάνουσι σκηνὴν θηρευτικὴν, ἐν ἧ ὁ μὲν κένταυρος εἶναι τὸ θήραμα, ὁ δὲ σάτυρος ὁ κυνηγός. Ὁ σάτυρος κρατεῖ βρόχον, τὸν ὁποῖον προσπαθεῖ νὰ ῥίψῃ περὶ τὸν τράχηλον τοῦ Κενταύρου, ὅπως ἐν ἀρχαίαις παραστάσεσι θήρας οἱ κυνηγοὶ προσπαθοῦσι νὰ συλλάβωσι θηράματα. Εἶναι ὁ laqueus, (ὁ βρόχος) τῶν Ῥωμαίων, ὁ lasso τῶν νεωτέρων Ἰταλῶν (Blümner Römische Privataltert. 520 κέ.). Ἄν εἶναι ὀρθὴ ἡ εἰκασία τοῦ Petersen Jahrb. 1896, 207 προκειμένου περὶ τῆς ἐν Πετροπόλει κύλικος. (Hartwig Meisterschalen Taf. LXI), ἐφ' ἧς δύο νεανία ἴστανται ἀπέναντι ἀλλήλων κρατοῦντες ἑκάτερος σχοινίον, ὑπῆρχε καὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἢ παιδιὰ αὕτη, κυνηγητὸν καὶ σύλληψις διὰ τοῦ βρόχου. Ἐπὶ τοῦ κρατῆρος τοῦ Κλιτίου καὶ Ἐργοτίμου ἔχομεν παρομοίαν παράστασιν θήρας γερανῶν ὑπὸ νάνων πυγμαίων, ἔνθα ἀντὶ βρόχου οἱ νάνοι μεταχειρίζονται βραχὺν καλαύροπα, Furtwängler-Reichhold Griech. Vasenmal. Text. Taf. II.

Σημειωτέον ὅτι ὁμοίως προσπαθεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ ὁ Petersen καὶ τὸ γνωστόν ἐκ Subiaco ἄγαλμα, τὸ ὁποῖον ἄλλοι ἄλλως ἠρμήνευσαν, τελευταῖον δ' ὁ Brizio Ausonia I 1906 ὡς Νιοβίδην· πρβλ. Bulle Der schöne Mensch² (1912) σελ. 676.

Μεθ' ὅσα ἀνωτέρω εἶπον νομίζω ὅτι θὰ ἠδύνατό τις ἄνευ πολλοῦ δισταγμοῦ νὰ θεωρήσῃ τὸ ψηφιδωτὸν ὡς ἀνήκον εἰς Ἑλληνικοὺς ἀκόμη χρόνους ἢ εἰς τοὺς πρώτους Ῥωμαϊκοὺς, τοὺς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης

καὶ τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως, ἐν ἑλληνικῷ πνεύματι καί, ὅπερ κατὰ σειρὰν, οὐχὶ δὲ καὶ κατὰ σημασίαν τελευταῖον, ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους ἐργαζομένους. Τὰ ἄλλα ἐν Σπάρτῃ ψηφιδωτά, ἤδη ἀπὸ πολλοῦ γνωστά, ἀλλὰ μέχρι τοῦδε μὴ τυχόντα ἀξίας δημοσιεύσεως, εἶναι κατὰ τε τὸν χρωματικὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἄλλην αὐτῶν σύνθεσιν τοῦ ἡμετέρου πολὺν διάφορα, διὰ τοῦτο δέ, νομίζω, καὶ κατὰ χρόνον κεχωρισμένα καὶ δὴ εἰς νεωτέραν ἀνήκοντα περίοδον. Ὅταν ποτὲ ἀποφασισθῇ νὰ ἀπεικονισθῶσι πάντα χρωματογραφικῶς, θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ καταφανῆς ὁ χαρακτήρ ἐκάστου τῶν ἔργων τούτων τῆς τέχνης, τὰ ὅποια καὶ διὰ τὸν τόπον, ἔνθα εὐρίσκονται, καὶ καθ' ἑαυτά, ἔχουσιν οὐχὶ μικρὰν σημασίαν.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ.
